

ban trágyázott földben nem tevének próbát. A' kapálás úgy történik, mint a' kukoriczánál, annyiszor, mennyiszor szükséges, hogy a' gyomtól tiszta legyen. 5) A' derek' és hideg' ártalmasságát nem tapasztaltam; természetére a' mérseklett esztendő, melly t. i. se száraz se nedves, legjobb. Nálunk kicsinyben és csak próbául természetvén, minő gabona-faj volna utána sikerrel tenyészendő: részemről örömet hiszem (mivel a' pamut gyakori kapálást kíván), hogy akármi néven nevezendő természetvényre nagyobb foganattal lehetne a' pamut utáni földet használni, mint négyszakaszos szabályozott föld felosztásnál ajánltatik. 6) A' pamuttermesztés Vedresházán 1812 's 1815ben csak kezdemény volt; a' mag' hijánya okozá, hogy az nagyban nem történhetett; a' termést Vedres ur részint a' nm. Helytartó-tanácsnak, részint több magyar főurnak küldözte-el, hogy annak természetzésére ösztönt szolgáltatasson. 7) A' munkálásra másfél anyyi napszám kívántatik, mint a' kukoricza-művelésre; hozzá nem értvén a' leszedést, 's a' pamutkiszedést tokjából. 8) A' pamuttermesztéssel Vedres urnak föl kellett hagyni, mert 1813 's 1816 évben a' Vedresházát védő töltéseket az árviz elszagatván, a' földbe vetett mag elveszett 's így a' magból kifogyott. 9) Ezen tájékon magot nem kaphatni. — Vedres ur az első magot nagy nehezen kapta Albaniából, de 1813ban viz által elveszett; másodsor nyert magot a' nm. Helytartótanács utján, de fájdalom! 1816ban, a' nélkül hogy takarékmagot hagyott volna, ismét viz alá veszett; — 1819dik évben harmadszor is kapott magot a' nm. Helytartótanáctól, de az nem jó volta miatt, ki nem kelt 's így Vedres ur kénytelen vala ezen hazánkra nézve hasznos veteménnyel föl hagyni. — Ezekből áll tehát tudtom szerint a' pamuttermesztés rendszere. Vegye jó néven tek. Tablabiró ur, ha tudás-vágyának tökéletesen meg nem felelhettem; mert csak két évi próbából van meritve tapasztalásom. Ha valamely pontban magamat tökéletesen kifejezni elfelejtkeztem, tessék velem parancsolni, édes örömmel teljesítendem kívánságát. — Utóírás. Ha tek. Tablabiró ur élénken ohajt magra szert tenni, legsikeresebb leendne: azt Konstantinápolybul megrendelni 's különösen gróf Széchenyi István ő méltóságához járulni eziránt; meg vagyok győződve, hogy teljesülend kívánsága, mert Dorrothea-gőzhajó a' magvat rendelés mellett Konstantinápolyból kihozza, Ferencz, Argo, Zrinyi pedig Pestre szállítják. "

Jegyzés. A' pamutot, névszerint pedig a' gossypium herbaceum-ot most kezdetben csak próbakép

's a' végre akarván természetni t. Gorové László táblabiró ur, hogy, ha jól tenyésznek, annak bővebb leírásával kedveskedhetnek az olvasó közönségnek: nem találta szükségesnek, Konstantinápolybul hozatni a' pamutmagvat; mivel már egy keveset Bécsből 's egy keveset Salonichiból szerzett magának, mellyeket többféle földnemekben fog természetni.

TÖRTÉNETI TÖREDÉKEK A' HAZÁNKBAN URALKODOTT DÖGHALÁLRÓL.

(Folytatás.)

A' döghalál 1602ben ismét Beszterczen (Erdélyben) kegyetlenkedék, annyira, hogy férjek hitveiseket, ezek amazokat, gyermekek szüléjüket kiszánok- és taligákra meztelenül föltéve, fejeik-'s lábaikat hóba lecsüggesztve vivék sirhoz. Hasonlóerővel dúlt 1603ban a' Barczaságon is, hol naponkint 60 — 100 embert temettek-el. — 1610ben Gócsón (Gömörben); 1613ban több helyen; 1619ben Bártfán (hol Christiani Ábrahám lelkész' 's honi író életének véget vetett); 1622ben Breznóbányán 's Debreczenből Kassán, Eperjesen, Bártfán, Szeben és Lőcsén keresztül jöven, sanyargatá az emberiséget, úgy hogy Lőcsén 1668, Késmárkon pedig 346an hullának-el benne. Itt 1623ban is dühödék, kivált jun. és juliusban, 734 lakost sodorván-el. Ekkor Tiszolcznak is jutott a' keserű kehelyből. — 1626ban Ujvárnál megszállá Wallenstein' bajnokit. — 1633ban milly helyeken tanyázott, nem tapogathatám-ki. — 1643ban Dopsán; 1645ben Bártfán (hol 2325 's ezek közt Günther Rikárd conrector halt-meg), Lőcsén (hol juniusban tört-ki 's 2214 lakos életének vetett véget) és Késmárkon, hol septem-berben ütött ki, szedé áldozatait. Itt mutatkozta után sokan Rokus-, Vorbergbe, hegyek közé és Lengyelországba futamodának 's még is 572en lelék általa halálukat, kik közül 212en szokott szertartással temettetének-el. — 1646ban Ochtina; 1647ben újra Ochtina, Csetnek, Gezselfalva; 1649, 50, 55 és 58ban ismét Ochtina sinylődék benne, Banovicczal együtt. — 1662ben Liptó vgyét juliusban látogatá-meg, honnan átsurrant Szepesbe 's 1663ban, kivált Kabsdorfban, rémitően dult. Késmárk sem maradt tőle menten Lőcsével, hol minden segedszer' daczára körülbelől 1000-en, kicsinyek 's nagyok, holtak-meg. — 1664ben ismét Késmárkot és Lőcsét szomorítá, Zabler Job lelkészt is oct. 10kén elölvén. — 1668 és 73ban Ochtina; 1676 és 78ban Csetnek; 1679ben Pozsony, Ochtina, majd egész hazánkkal; 1680ban Szeged (hol nov. 5kén Baróthi Miklós írónk halt-el); 1683ban Kassa lát-

ta gyászos pusztításit. 1688., 92., 97., 98., 99., 1700., 1701. és 1708ban hol dult, nem lelhettem nyomát. — 1709ben Csetneken mutatkozott 's Rozsnyó' lakosival olly zsarnokilag bánt, hogy majd mindnyájan elveszének, Losonczon pedig 1300an. — E' részben leggyászosabb volt szegény 's különben is nem egy duló fergetegtől hányatott hazánkra nézve az 1710ik év. Erdély 's éjszaki Magyarország' lakosai a' nagy inségben nem tudtak másképen, mint erdőbe futamlással, segíteni magukon. Ochtina, Dopsa, Csetnek, Derencs, Gezefalva, Gócs, Oláhpaták, Csehfalva, Eger, Szeben, Nagy-bánya, Selmech (ekkor halt-meg Pilárik István ág. hitv. superint.), Kőszeg könnyes szemmel kísérek vészhozó lépteit. Késmárkon jul. 10ktől — oct. 21-ig 972.; Lőcsén jul. 7. — oct. 8-ig 1953; Neudorfban 3364; Rozsnyón 4374, öszvesen csak e' 4 helyen 10663 ember szállt miatta sirba. 'S hol vannak még leibicz-, béla-, podolin-, lublyó-, kniesen-, bauschendorf-, kis lomnicz-, wintshendorf-, vorberg-, kis-schlagendorf-, (szalók-) hunsdorf-, lomnicz-, völk-, menhard-, durlsdorf-, risdorf-, kiseldorf-, wallendorfi 's más helységekbeli halottak, mellyekben a' mirigy csak kevés élőt hagyta hátra? Késmárkon dec. 11kén már 1285re rugott-fel a' holtak' száma 's mivel még a' következett jan. 31ig kegyetlenkedett, 2178ra, — Leibiczon 2000. — Kirchdorfban 1600. — N. Lomniczon 600ra nőtt az fel.

Ezen 's a' következett esztendőben Gömörnek minden helysége nyögött súlya alatt. Tiszolcz' lakosinak száma felényire olvadt le. Rima-Sombatban, hol még dec. 24kén 1709ben ütött-ki, 1710ki dec. 28ig 1149en halálozának-meg, septem-berben pedig naponkint 25 — 31en; Klenócson 5 hónap alatt 800an; Miksiben, Losonczhoz közel, 1709 — 11ig annyira megkevesültek a' lakosok, hogy alig találkozott egy ember életben. Cseréy Mihály' tudósítása szerint 1710ik évben 310,000 embertől fosztotta meg a' pestis hazánkat. — 'S így ment ez folyvást 1711ben is az egész hazában, jelesül: Eperjesen, 1712ben Cserencsen, hol, hagyomány szerint, csak hat ember maradt életben, a' temetőhely annyira telve volt holttestekkel, hogy máshonnan kellett abba földet hordani a' vésszes kigőzölges' meggátlására; 1713ban Pozsonyban. — Mentten maradánk tőle tudtomra 1737ig, a' midőn Erdélyben, Brassó' és Fogaras' vidékén; 3 hónap mulva Temesvárott; 1738ban pedig aprilisben Szegvárott Csongrádban mutatkozott, honnan augusztusban Szeged és Uj-Arad kapta. Innen

Szabadka- Vásárhely- Csaba- 's Gyulára; Arad', Bihar' és Csanád' több helységibe viteték-át a' mirigy. Kiűtött ezenkívül Zaránd vgyében, Belgrad- 's Karloviczon, és Slavoniának, nem különben Szerémnek több helyein. Elfojtatván Szegvárott mingyárt keletkezében, a' kisebb helységekben még előbb szűnt-meg, Szegeden pedig, Szabadkán, Gyulán (hol 3000en haltak-meg és 100an kigyógyultak) 's népesebb helyeken következett év' elejéig pusztított, úgy hogy Szeged csak martz. első napjaiban 1739ben, Vásárhely aprilisben, Arad felévi elzáratása után szabadittaték-fel. Eljutott Budára is, hol 6000 ember' halálával elégedett-meg. — 1739ben látjuk a' haza' 4 kerületében. Jan. elején kiűtött Eszéken, 's mind itt mind Slavonia' több helységiben elterjedett. Ugyanazon hónapban Mindszenten Csongrádban; februárban Mohácson és Karancson Baranyában; martziusban Túr- Sas- és Ugon Hevesben; Varazsdon Tolnában; Biharban 's a' hajduvárosokban; Szabolcsban; aprilisben Izsák-Solt és Kecskeméten (hol 2401en holtak-meg) Pestben, Bátaszéken Tolnában; Csorodán Beregben; májusban Budán újra, Komárom és Esztergam megyékben, Pesten, Leopoldvárott, Galgócson (hol a' lakosok titkolni akarák), Nyitrán, Ujvárott, N. Sombatban, Debreczenben; Török Sz. Miklóson Hevesben; Szedliczén Sárosban; Csetneken Gömörben; Tályán (hol 1359en haltak-meg) Zemplényben; Gibarton Abaujban; júniusban Kis-Béladon és N. Heresztényben Barsban; Baranya' több helységiben; Érden és Perkátán Fejérben; juliusban Árva- és Szepesben; Romhányban Nógrádban 's Horvátország' több helységiben; augusztusban Fejervárott; Pest megyének több helyén; septemberben újra Baranyának több községiben és Pécssett ütött-ki, — 's úgy látszik hogy 150 mohácsi szökevény, kik a' Dunán átkeltek, valának okai, hogy Bács vgyében, különösen Baján ujult erővel rombolt. Azon hónapban Pozsony várm. több helységit, octoberben Pestet és Szegedet járta meg, hová a' hadsereg-től visszatérő katonák újra bevivék. —

(Vége következik.)

REJTETTSZÓ.

Két végsőjében sebesen folyik árja egésznek:
Élted' napja borúl, hogyha folyása szünnik.
Fordítsd: 's vész' közepén révész ide jutni törekszik.
Vissza 's fejetlen: idő' gyermeke 's mindig ujul.

N.

A' 13dik számú rejtettség: A p a fi.